Daisy van Boven (SmitsRinsma) legt uit aan omwonenden wat de maatwerkophoging van de padenstructuur in het park betekent voor het behoud van de bomen (foto: Astrid den Haan)

‘We behouden de monumentale waarde van het park, maar ook de bomen’

Gedeelde eerste plaats voor bomen, naast civiele belangen, bij renovatie Van Bergen IJzendoornpark Gouda

Ingenieursbureau SmitsRinsma heeft in samenwerking met SB4 een definitief ontwerp gemaakt voor de park- en padenophoging in het Van Bergen IJzendoornpark in Gouda, waarbij zo veel mogelijk bomen behouden blijven. In deze ontwerpfase combineerde het ingenieursbureau de technische detaillering met intensieve stakeholdercommunicatie. Kwaliteit stond centraal in de uitvraag en maakte maatwerk mogelijk. Daisy van Boven, maker van de ontwerpvarianten binnen SmitsRinsma: ‘Als voorvechter van bomen en groen is het fijn om gerichte oplossingen te mogen leveren.’

Auteur: Karlijn Raats

In de renovatie van het Van Bergen IJzendoornpark heeft SmitsRinsma het stokje overgenomen van tuinhistorisch architect SB4, die sinds 2023 betrokken was bij de voorbereidingen. Adviseur groen en bomen Daisy van Boven, die bij het project betrokken was voor het definitief ontwerp, dat eind september gereedkwam: ‘Het park ligt in het veengebied van Gouda en heeft door het inklinken van de ondergrond al een lange geschiedenis van ophogingen achter de rug. Voor dit project moet het opnieuw 60 centimeter worden opgehoogd om de wateroverlast te bestrijden.’ Dit stelde de gemeente en het projectteam voor een grote uitdaging: hoe kan het park worden opgehoogd met behoud van de bomen? SmitsRinsma werd ingeschakeld voor het technisch uitwerken van het ontwerp van SB4 en om samen met de gemeente en verte-

De rondgang voor omwonenden startte bij een koffietentje (foto: Astrid den Haan)

genwoordigers van het Wijkteam Nieuwe Park de communicatie richting bewoners te begeleiden. Het wijkteam wilde al vele jaren dat het park zou worden opgeknapt en kreeg onder andere daarom een actieve rol toebedeeld in het projectteam.

Historische en ecologische randvoorwaarden

Een bijzonder obstakel was de monumentale padenstructuur in het park, die in de Engelse landschapsstijl is ontworpen door Hendrik Copijn. 'De gemeente stelde hoge eisen aan het behoud van deze structuren, maar tegelijkertijd vereisen de natte omstandigheden en klimaatadaptatie ingrijpende aanpassingen,' vertelt Van Boven. 'Sommige bomen staan letterlijk met hun voeten in het asfalt door decennialang opgebouwde asfaltlagen. Dit asfalt moet worden verwijderd, maar dat proces brengt vervolgens flinke risico's met zich mee voor de bomen, waaronder de beschadiging van boomwortels.'

Uitdaging: ophogen met behoud van bomen

Bij de start van de werkvoorbereidingsfase in februari lag er een voorlopig ontwerp van de architect waarin al rekening werd gehouden met de noodzakelijke ophoging. SmitsRinsma onderzocht hoe de ophoging technisch mogelijk was, met als uitgangspunt het behoud van zo veel mogelijk bomen. Van Boven speelde een belangrijke rol in de ontwerpvarianten en de communicatie met bewoners. Ze legt uit: 'We hebben verschillende varianten onderzocht. Het ging met name om een basisvariant, waarin alle paden 60 centimeter werden opgehoogd, waardoor 70 procent van de bomen zou moeten verdwijnen. En om een alternatief, met ophoging tot de grens die de bomen kunnen verdragen, met als resultaat 100 procent bomenbehoud, maar zónder de gewenste ophoging. Samen met belanghebbenden, waaronder de gemeente Gouda en bewoners, hebben we vervolgens een compromis bereikt. Want zij bleken enorm betrokken te zijn bij het klimaat en wilden heel graag bijdragen aan klimaatadaptatie met behoud van groen. Dat vonden zij belangrijker dan het behoud van de historische padenstructuur. Door met hen in gesprek te zijn ontstond het ontwerpcompromis om bij cruciale delen van het park de paden volledig op te hogen, terwijl we op andere plekken slechts een beperkte ophoging realiseren van bijvoorbeeld 40 centimeter. Hierdoor worden wel alle paden opgehoogd, maar blijft te zijner tijd maar liefst 95 procent van de bomen behouden.'

Sommige bomen staan letterlijk met hun voeten in het asfalt door decennialang opgebouwde asfaltlagen

Betrokkenheid van omwonenden

De gemeente Gouda en SmitsRinsma organiseerden in augustus een bezoek aan boomkwekerij Van den Berk waarin omwonenden inspraak hadden in de keuze van boomsoorten. 'Dit heeft geleid tot grote betrokkenheid,' vertelt Van Boven. 'Populaire voorkeuren onder de omwonenden waren de pindakaasboom *Clerodendrum trichotomum*, de *Celtis occidentalis* en *Magnolia*'s, die goed bestand zijn tegen hoge grondwaterstanden. In dezelfde maand en samen met de gemeente Gouda hebben we vervolgens een rondgang door het park georganiseerd voor omwonenden om uitleg te geven over de maatwerkophoging en de gevolgen voor de bomen. Van de bomen die we in samenspraak met de stakeholders hebben gekozen, hebben we een informatief boekje gemaakt dat we bij die rondgang aan de omwonenden hebben uitgedeeld.'

De bijeenkomst trok meer dan tachtig bewoners, een record voor Van Boven. 'Omwonenden van het Van Bergen IJzendoornpark hebben tuinen voor hun huizen grenzend aan het park en waarderen de kwaliteit van het groen in hun leefomgeving. Ze toonden zich hierdoor enorm betrokken. Als SmitsRinsma en gemeente Gouda hielden we twee rondgangen die avond: een vlak na het avondeten en een iets later. Hierdoor kregen alle omwonenden, van gepensioneerden tot en met mensen die nog uit het werk moesten komen of kinderen moesten ophalen, de kans om aan te sluiten. De rondgang startte vanaf een koffietentje. Dit hebben omwonenden ervaren als een informele, vriendelijke benadering vanuit de kant van de gemeente en ons. Tijdens de rondgang hebben we uitleg kunnen geven, maar ook aanvullende wensen en ideeën van de omwonenden opgehaald, waaronder vleermuiskasten en faunatrapjes. Deze ecologische details zijn normaal gesproken vaak sluitposten in projecten, maar de bewoners waren dermate enthousiast

Daisy van Boven (foto: Astrid den Haan)

en betrokken, dat we ze naar voren hebben gehaald in het ontwerpproces.'

Integrale samenwerking

Van Boven werkte integraal samen met het projectteam binnen de gemeente en haakte ook specialismes binnen SmitsRinsma aan, zoals op het gebied van civiele techniek. Om integraal deel uit te maken van het projectteam van de gemeente, werkte zij bij de gemeente op locatie. Van Boven: 'Net zoals SmitsRinsma, werkt de gemeente met een kernteam. Dit vaste team laat bij specifieke, losse vraagstukken interne specialisten en interne stakeholders aansluiten voor advies en input. Voorbeelden zijn een ecoloog of specialist op het gebied van cultuurhistorische waarde.'

Het bleek best een uitdaging om binnen dit project compromissen te sluiten, zoals in delen van het park ruimte bieden aan natuur en ecologie, rekening houdend met cultuurhistorische waarden. Van Boven legt uit: 'Denk daarbij aan het laten liggen van dood hout, wat een grote ecologische waarde heeft, maar niet past binnen de cultuurhistorie van het park. Op bepaalde plekken kan dat echter wel, een beetje meer uit het zicht. Want het park bevat eilanden, die we hebben aangewezen om de ecologische waarde van het park te kunnen verhogen.'

Uit het team van SmitsRinsma liet Van Boven af en toe ook constructief specialist Marc Goudswaard meekijken. Hij hielp mee met het uitwerken van bepaalde risicoanalyses en onderzocht onder meer de effecten van grondophoging op de aanwezige historische bruggen. Van Boven: 'Dankzij het oorspronkelijke ontwerp van de bruggen, met scharnierbare liggers, kunnen de bruggen eenvoudig worden aangepast aan de nieuwe ophoging. Het lijkt alsof de bouwkundige van weleer al rekening hield met toekomstige ophogingen. Het risico van archeologisch onderzoek was beperkt vanwege de ondiepe afgravingen, maar ecologische risico's, zoals nestlocaties, bleven een aandachtspunt. Als integraal team zijn wij hierdoor tot een optimale technische uitwerking gekomen voor het definitief ontwerp.'

> 'Ecologische details, normaal gesproken ontwerpsluitposten, namen we direct mee dankzij de enthousiaste omwonenden'

Maatwerk uitvoering

Het grootste risico voor de uitvoering vormt echter de veengrond en daardoor mogelijke wateroverlast in het park die directe gevolgen kan hebben voor de uitvoeringsplanning. Bij fikse regenbuien, zoals we ze tegenwoordig kennen, liggen de werkzaamheden in het park lang stil. Van Boven verklaart: 'Zware machines kunnen diepe sporen trekken in het verzadigde veen, waardoor herstelwerkzaamheden nodig zijn en de kwaliteit van het parklandschap wordt aangetast, zoals de beschadiging van wortels of aantasting van de conditie en stabiliteit van bomen.' Om deze risico's te beperken, kiest het projectteam voor uitvoering in de zomer en het gebruik van lichter materieel en een gedetailleerd plan voor het beschermen van het wortelgestel van bomen, zoals tijdelijke rijplaten of werkvrije zones rond bomen.

De duurzame doorkijk op de bomen in het park strekt verder dan het succesvol behoud van de bestaande bomen en gaat ook over de succesvolle aanplant van nieuwe bomen, onder optimale omstandigheden. 'Met nieuwe aanplant willen we flexibel kunnen werken. Dat doen we met bomen die gekweekt zijn op airpot, waardoor ze zowel in de zomer als in het najaar geplant kunnen worden. Hierbij worden bomen op een vooraf bepaalde kluithoogte gekweekt, waarmee we voorkomen dat ze bij aanplant direct in te natte omstandigheden komen te staan. Op airpot gekweekte bomen garanderen ook een sterke basis voor gezonde groei op de lange termijn: de haarwortels groeien door in airpot, waardoor de kluit wel optimaal sterk is en de groei niet wordt geremd.'

Bomen op gedeelde eerste plek met civiel

Met deze integrale kwaliteitsaanpak, met oog op een haalbare uitvoering, staan de bomen werkelijk op een gedeelde eerste plaats in dit project, naast de civiele belangen van padenophoging. 'We behouden de monumentale waarde van het park, maar ook de bomen,' concludeert Van Boven tevreden. 'Het is, zoals ik eerder zei, ontzettend fijn om op die manier te mogen werken.'

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!